

سوالات بخش 1.4 و 1.5

بخش صحیح غلط

سوال : معادله $Ax=b$ سازگار است اگر ماتریس افزوده $[A \ b]$ در هر سطر یک pivot داشته باشد.
پاسخ : غلط . در واقع طبق تئوری 4 فصل 1 کتاب درسی معادله $Ax=b$ سازگار است اگر ماتریس A در هر سطر یک pivot داشته باشد . (به warning زیر تئوری 4 فصل 1 دقت کنید)

سوال : یک معادله ی همگن همیشه سازگار است .

پاسخ : درست . زیرا معادله ی همگن حداقل یک جواب که همان جواب بدیهی (trivial) $x=0$ می باشد را دارد .

سوال : معادله ی $Ax=b$ همگن است اگر بردار صفر یکی از جواب های آن باشد .

پاسخ : درست . $x=0$ بنابراین $b=A(0)=0$. پس می توان آن را به فرم $Ax=0$ نوشت .

سوال : معادله ی $Ax=b$ همگن است اگر بردار y ای وجود داشته باشد که $Ay=0$.

پاسخ : غلط . مثال نقض : $A = \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 0 \end{bmatrix}$ و $y = \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \end{bmatrix}$ و $b = \begin{bmatrix} 1 \\ 0 \end{bmatrix}$. در این مثال بردار y ای وجود داشت که $Ay=0$ اما معادله ی $Ax=b$ همگن نمی باشد .

بخش سوالات تشریحی 1.4

سوال :

فرض کنید A یک ماتریس 4×4 است و b یک بردار در فضای $\mathbb{R}^4$ باشد به طوری که $Ax=b$ فقط یک جواب منحصر به فرد دارد . ثابت کنید ستون های ماتریس A فضای $\mathbb{R}^4$ را span می کنند .

پاسخ :

اگر $Ax=b$ فقط یک جواب منحصر به فرد دارد پس می توان نتیجه گرفت که این دستگاه هیچ متغیر آزادی ندارد . بنابراین از آنجایی که تمام متغیر ها basic هستند می توان نتیجه گرفت که هر ستون از ماتریس A یک ستون pivot است و فرم اشلون کاهش یافته ی ماتریس A به صورت زیر می باشد :

$$\begin{bmatrix} \textcircled{1} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \textcircled{1} & 0 & 0 \\ 0 & 0 & \textcircled{1} & 0 \\ 0 & 0 & 0 & \textcircled{1} \end{bmatrix}$$

اکنون واضح است که در هر سطر از ماتریس A یک درایه pivot وجود دارد بنابراین طبق تئوری 4 فصل 1 کتاب درسی می توان نتیجه گرفت که ستون های ماتریس A فضای $\mathbb{R}^4$ را span می کنند .

سوال:

فرض کنید $A = \begin{bmatrix} 1 & -3 & -4 \\ -3 & 2 & 6 \\ 5 & -1 & -8 \end{bmatrix}$ و $b = \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix}$ می باشد . نشان دهید معادله $Ax=b$ لزوماً برای همه ی b های ممکن جواب ندارد و مجموعه ی b هایی که معادله جواب دارد را توصیف کنید .

(امتیازی) : نمودار تقریبی مجموعه ی b های جواب دار را بکشید . (می توانید از geogebra.org/3d نیز استفاده کنید)

پاسخ :

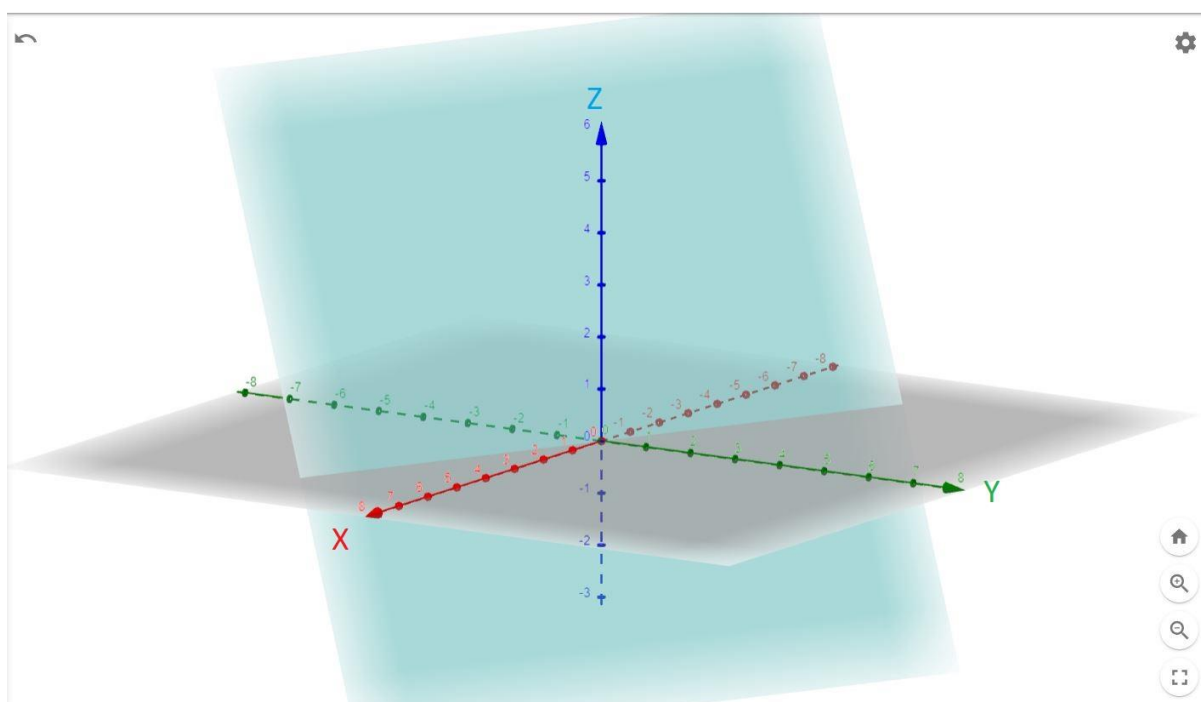
ابتدا ماتریس افزوده ی $[A \ b]$ را به فرم اشلون کاهش یافته تبدیل می کنیم :

$$\begin{aligned} [A \ b]: \begin{bmatrix} 1 & -3 & -4 & x \\ -3 & 2 & 6 & y \\ 5 & -1 & -8 & z \end{bmatrix} &\sim \begin{bmatrix} 1 & -3 & -4 & x \\ 0 & -7 & -6 & 3x+y \\ 0 & 14 & 12 & -5x+z \end{bmatrix} \sim \begin{bmatrix} 1 & -3 & -4 & x \\ 0 & -7 & -6 & 3x+y \\ 0 & 0 & 0 & x+2y+z \end{bmatrix} \\ &\sim \begin{bmatrix} \textcircled{1} & -3 & -4 & x \\ 0 & \textcircled{1} & \frac{6}{-7} & \frac{3x+y}{-7} \\ 0 & 0 & 0 & x+2y+z \end{bmatrix} \end{aligned}$$

اکنون می دانیم که $Ax=b$ سازگار است اگر و فقط اگر $x+2y+z$ برابر با صفر باشد . زیرا اگر نباشد آنگاه معادله جواب ندارد زیرا ضرایب سطر پایینی صفر است و لزوماً باید سمت راست معادله نیز صفر می شد .

بنابراین مجموعه ی b های جواب دار می شود : $x+2y+z=0$

$$x+2y+z=0$$

بخش سوالات تشریحی 1.5

سوال :

عیناً سوال 5 تمرین اول سال پیش :

۵. معادله‌ی $Ax = b$ را با معلومات داده شده حل کنید (ماتریس افزونه را به فرم نردبانی کاهش یافته تبدیل کنید) پاسخ بدست آمده را به فرم $x = p + tv$ معرفی کنید که در آن t عددی حقیقی است. صحت پاسخ خود را با محاسبه‌ی Av و Ap بررسی کنید.

$$A = \begin{pmatrix} 2 & 3 & 1 & 1 \\ 1 & 2 & 0 & -1 \\ 3 & 4 & 2 & 4 \end{pmatrix}, \quad \mathbf{b} = \begin{pmatrix} 4 \\ 1 \\ 9 \end{pmatrix}$$

با توجه به فرم نردبانی کاهش یافته ماتریس A ، به سوالات زیر پاسخ دهید:

- الف) آیا برداری مانند d در R^3 وجود دارد به طوری که معادله‌ی $Ax = d$ ناسازگار باشد؟
 ب) آیا برداری مانند d در R^3 وجود دارد به طوری که معادله‌ی $Ax = d$ جوابی یکتا داشته باشد؟

پاسخ :

$$\begin{aligned}
 (A|\mathbf{b}) &= \begin{pmatrix} 2 & 3 & 1 & 1 & 4 \\ 1 & 2 & 0 & -1 & 1 \\ 3 & 4 & 2 & 4 & 9 \end{pmatrix} \rightarrow \begin{pmatrix} 1 & 2 & 0 & -1 & 1 \\ 2 & 3 & 1 & 1 & 4 \\ 3 & 4 & 2 & 4 & 9 \end{pmatrix} \\
 &\rightarrow \begin{pmatrix} 1 & 2 & 0 & -1 & 1 \\ 0 & -1 & 1 & 3 & 2 \\ 0 & -2 & 2 & 7 & 6 \end{pmatrix} \rightarrow \begin{pmatrix} 1 & 2 & 0 & -1 & 1 \\ 0 & 1 & -1 & -3 & -2 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 2 \end{pmatrix} \\
 &\rightarrow \begin{pmatrix} 1 & 2 & 0 & 0 & 3 \\ 0 & 1 & -1 & 0 & 4 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 2 \end{pmatrix} \rightarrow \begin{pmatrix} 1 & 0 & 2 & 0 & -5 \\ 0 & 1 & -1 & 0 & 4 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 2 \end{pmatrix}.
 \end{aligned}$$

که در آن یک عنصر غیر پیشتاز وجود دارد. اگر $\mathbf{x} = (x, y, z, w)^T$ در آن صورت $\mathbf{z} = t$.

با خواندن ماتریس و با شروع از پایین ترین ردیف یک پاسخ به صورت زیر است:

$$\mathbf{x} = \begin{pmatrix} x \\ y \\ z \\ w \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -5 - 2t \\ 4 + t \\ t \\ 2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -5 \\ 4 \\ 0 \\ 2 \end{pmatrix} + t \begin{pmatrix} -2 \\ 1 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix} = \mathbf{p} + t\mathbf{v}, \quad t \in \mathbb{R}.$$

برای چک کردن پاسخ کافی است که جواب را در ماتریس A ضرب نمایید. در آن صورت باید $A\mathbf{p} = \mathbf{b}$ و $A\mathbf{v} = \mathbf{0}$ باشد.

$$A\mathbf{p} = \begin{pmatrix} 2 & 3 & 1 & 1 \\ 1 & 2 & 0 & -1 \\ 3 & 4 & 2 & 4 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -5 \\ 4 \\ 0 \\ 2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 4 \\ 1 \\ 9 \end{pmatrix}.$$

$$A\mathbf{v} = \begin{pmatrix} 2 & 3 & 1 & 1 \\ 1 & 2 & 0 & -1 \\ 3 & 4 & 2 & 4 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 \\ 1 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \\ 0 \end{pmatrix}.$$

ماتریس کاهش یافته ردیفی ماتریس A شامل ۴ ستون اول ماتریس کاهش یافته ردیفی ماتریس افزونه است.

$$\begin{pmatrix} 1 & 0 & 2 & 0 \\ 0 & 1 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}.$$

الف) خیر. هیچ بردار $\mathbf{d}$ وجود ندارد که به ازای آن معادله سازگار نباشد (یا *inconsistent* باشد) چرا که در هریک از ردیف های ماتریس کاهش یافته A یک عنصر پیشتاز ۱ وجود دارد. پس معادله $A\mathbf{x} = \mathbf{d}$ سازگار است.

ب) خیر. هیچ بردار $\mathbf{d}$ ای وجود ندارد که به ازای آن سیستم دارای پاسخ یکتا باشد. معادله $A\mathbf{x} = \mathbf{d}$ به ازای تمام $\mathbf{d}$ ها دارای بی شمار جواب است. چرا که همواره یک متغیر آزاد وجود دارد و در ستون سوم عنصر پیشتاز وجود ندارد.

سوال :

فرض کنید A یک ماتریس 3×3 است و y یک بردار در فضای $\mathbb{R}^3$ می باشد به طوری که معادله $Ax=y$ هیچ جوابی ندارد . در اینصورت آیا برداری مانند بردار t وجود دارد که معادله $Ax=t$ فقط یک جواب داشته باشد ؟ توضیح دهید .

پاسخ :

از آنجاییکه $Ax=y$ هیچ جوابی ندارد می توانیم نتیجه بگیریم که ماتریس A در هر سطر خود یک pivot ندارد (تئوری 4 فصل 1 کتاب درسی) . پس یعنی حداکثر 2 تا pivot (ماتریس 3 در 3 است) دارد . بنابراین معادله $Ax=t$ حداکثر دو متغیر basic و حداقل یک متغیر free (آزاد) دارد . پس معادله $Ax=t$ یا هیچ جوابی ندارد و یا بی نهایت جواب دارد .